

SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN ONNISTUMINEN

Onnistumisen taustat

Onnistuminen – mitä se oikeastaan on? Tässä puheenvuorossa esitän, että kuntoutustyö ja sosiaalinen kuntoutus sisältävät monenlaisia, ei ainoastaan yhdenlaista, onnistumista. Onnistumisessa on laatueroja, jotka ovat sidoksissa erilaisiin toimintoihin ja tekemisiin. Lisäksi onnistumisen määrittymiseen liittyy ympäristö, eri toimijoiden näkökulmia ja aikakäsityksiä sekä sosiaalipoliittisissa käytännöissä myös eettisiä riskejä. Ihmisen onnistuminen tapahtuu aina jossakin ympäristössä.

Sosiaalinen kuntoutuskin on eräänlainen ympäristö onnistumisille. Sosiaalista kuntoutusta on alettu kehittää kunnissa sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä. Termi, jonka määrittely nähtiin jo 1980-luvulla mahdollisena vaikkakin vielä epäselvänä, mainitaan nyt laissa. Uudistuksen aikaan sosiaalisen kuntoutuksen taustalla nähtiin esimerkiksi tarvetee-reettisiä näkökulmia. (Rajavaara & Karjalainen 2012, Kananoja 2012, Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, Rissanen 1983.) Nyt kuntoutusta toteutetaan kunnissa, mutta toiminta sisältää enemmän kuin lain velvoitteen.

Sosiaalisen kuntoutuksen onnistumista käsiteltiin maaliskuussa 2016 sosiaalialan asiantuntijapäivillä, joiden työryhmässä pidin puheenvuoron otsikolla ”Kuntoutuksen onnistuminen”. Tämä kirjoitus perustuu tilaisuudessa esittämäni puheenvuoroon sekä lisäksi kuntoutustyötä käsitelleeseen tutkimukseeni (erityisesti kuntoutustutkimustyö, Haapakoski

2015) ja asiantuntijapäivillä kerättyihin sosiaalisen kuntoutuksen onnistumiskuvauksiin. Puheenvuoroni aikana työryhmään osallistuneet kirjoittivat lyhyesti omasta onnistumisestaan sekä sosiaalisen kuntoutuksen onnistumisesta. Nämä kuvaukset toimivat johtopäätösten keskeisenä materiaalina.

Johtopäätöksenä totean, että sosiaalisen kuntoutuksen ominaislaatu sisältää sekä toisiin kiinnittymisen että toisista vapautumisen yhtäaikaisen päämäärän. Tunnistamattomana tällainen yhtäaikainen päämäärä voi tuottaa kuntoutukseen yksipuolisia käytäntöjä ja vieraannuttavia työtapoja. Huomiota olisi tarkasteltava ja tutkittava tarkemmin, sillä yksi riskin kehittämiseksi ilman selkeää päämäärää on toiminnan mielekkyyden kadottaminen ihmistoimijoiden tasolla. Mielekkyyden kadottaminen tarkoittaa esimerkiksi tehtäviä, joissa ei synny todellista yhteyttä itsen, oman toiminnan ja niin sanotun merkityksellisyyden välillä. (Vieraantuminen, ks. Mänttari-van der Kuip 2015; mielekäs työ, ks. Hirvonen 2014; bullshit-työ, esim. Graeber 2015, 19; kuntoutustyö, ks. Haapakoski 2015.)

Sosiaalinen kuntoutus vaatisikin mahdollisesti lisää kansalaisten, ammattilaisten sekä sosiaalityön tutkijoiden avointa, kantaa ottavaa julkista keskustelua juuri nyt, kun työtapoja kehitetään. Osa lainsäädännöstä on vielä tarkentamatta, ja poliittisilla päätöksentekijöillä on lukuisia erilaisia ajatuksia esimerkiksi työelämäosallisuudesta. Viimeksi osittain tä-

hänkin liittyvää keskustelua syntyi hallituksen ehdotuksesta selvittää työnäytteen mahdollisuutta osana työllisyyden hoitoa (TEM 2016, Hyttinen & Kesä 2016). Vaikka kyse ei ollut suoranaisesti sosiaalisesta kuntoutukselta, työelämäosallisuuteen liittyvät keskustelut ehkä liittyvät myös siihen, että sosiaalipoliittisten keksintöjen kehittämisessä on olemassa monenlaisia trendejä. Tällainen kehittäminen vaatisi ehkä myös työntekijöiden ja tutkijoiden kantaaottavia ulostuloja.

Kuntoutuksen onnistumisessa on laatuja

Kuntoutusta kuvataan yleensä tavoitteellisenä toimintana. Tavoitteet kertovat myös arvotuksista eli siitä, mitä yksilötasolla, yhteisöissä ja yhteiskunnassa pidetään hyvänä. (Vrt. Dougherty 1991, Curtis 1998, Loisel ym. 2005, Day & Ward 2010, Emener 1991.) Suomalaisessa kuntoutusjärjestelmässä on useita erilaisia tavoitteita, vaikkakin työelämätaavoitteet ovat olleet melko merkittävässä asemassa. Kuntoutusta järjestetään useiden eri lakien mukaan, erilaisissa julkisissa ja yksityisissä organisaatioissa. Järjestö- ja vapaaehtoistoimijoilla on ollut myös oma merkittävä asemansa. Tällä hetkellä on yleisesti tiedossa, että suomalainen kuntoutusjärjestelmä on hajanainen. Kuntoutus sisältää monenlaisia toimijoita ja tavoitteita. (Esim. Miettinen 2011, Pulkki 2012, Risänen & Pulkki 2013.)

Kuntoutus sisältää elementtejä, jotka ovat lähellä hyve-etiikalle tyypillisiä ajatuskulkuja. Myös aristoteelisessa hyve-etiikassa nähdään, että ihminen on päämääräorientoitunut ja erilaisille toimintoille on olemassa erilaisia päämääriä. Hyve-etiikassa viimesijainen päämäärä lienee hyvä elämä, mutta tämä ei ole subjektiivista. Hyve-etiikka kytkeytyy myös käsitykseen hyvästä tai onnellisesta elämästä, jota ei määritellä yksilöllisesti. Usein hyve-etiikassa korostetaan myös luonteenhyveitä, joita harjoittamalla hyvää elämää tavoitellaan. (Esim. Prior 1991, Sihvola 1998.) Hyve-etiikkaa on kritisoitu esimerkiksi sen keinottomuudesta pluralismiongelmiensa kanssa – miten hyve-etiikka voisi olla toimivaa moniarvois-

sessä ja monikulttuurisessa todellisuudessa. Onkin tärkeää huomata, että hyve-etiikkaa ei ole syytä ymmärtää käytännön tasolla normatiivisesti. Hyve-eettistä toimintaa ei ole välttämätöntä kytkeä ikuisiin, aristoteelisiin, hyveellisen ihmisen kriteereihin, vaan etiikan tradition tunteminen voi toimia ajattelun ja harkitun toiminnan apuvälineenä. Hyve-etiikan ongelmien tunteminen on myös tärkeää. Ihmisillä on erilaisia käsityksiä hyvästä.

Kuntoutuksessa puhutaan ihmisen vahvuuksista ja voimavaroista, joiden varaan suunnitellaan yksilöllisiä polkuja, tulevaisuutta, työhönkuntoutuksen sanoin esimerkiksi ammatillisia polkuja. Hyvän elämän päämäärä ei kuitenkaan määrity viime sijassa yksilölliseksi päämääräksi. Kuntoutuskaan ei ole viime kädessä yksilöllistä ja subjektiivista. (Vrt. myös Siegert ym. 2007.) Oikeastaan kaikki kuntoutus on sosiaalista kuntoutusta silloin, kun toteuttamistapa on järjestelmällistä ja siihen liittyy vallankäyttäjän toimintaa (vrt. myös Valtee 1977 Haimin ja Hurmeen 2007, 57, mukaan). Kun kuntoutus sisältää erilaisia toimintoja ja tekemisiä, myös siihen kiinnittyvä onnistuminen määrittyy useanlaiseksi. Onnistumisessa on laatuja. Laadut ovat puolestaan sidoksissa erilaisiin inhimillisiin toimintoihin ja tekemisiin.

Kuntoutustutkimustyötä käsitelleessä tutkimuksessani (Haapakoski 2015) selvisi, että kuntoutustyöhön liittyy ainakin kolmenlaista sisältöä. Työssä on prosessi, valmiiksi saatavia osa-alueita sekä filosofisia, tietämiseen liittyviä toiminta-alueita. Siten myös kuntoutustyöhön liittyvä onnistuminen sisältää onnistumisen laatueroja. Onnistumisen laatuerojen tunnistaminen on sosiaalisessa kuntoutuksessakin tärkeää. Jotta onnistumisesta saataisiin monipuolista tietoa, tulee harkita, millä tavoin tietynlaisesta onnistumisesta voidaan tavoittaa tietoa ja kuinka tämä tieto voisi olla avointa (vrt. Mäkelä 2015). Yhdenlainen tiedonkeruu ei tuota monipuolista onnistumistietoa. Onnistumisen arviointi vaatiikin laatuerojensa vuoksi useita erilaisia arviointitapoja. Onnistumista on tarkasteltava myös kokonaisuutena ja suhteessa keskeisiin toimijoihin, päämääriin ja ympäristöön. (Vrt. Greene 2006, 135.)

Onnistumisen laatueroittelu ei ole riittävä sosiaalisen kuntoutuksen kokonaisuuden arvioinnin kannalta, ja asiaa on syytä täydentää. Voidaan esittää, että sosiaalisessa kuntoutuksessa(kin) saattaa olla samankaltaisuutta hyve-etiikan ja sen pluralismi-ongelmien kanssa. Sosiaalinen kuntoutus tapahtuu inhimillisessä ja materiaalisessa ympäristössä. Samalla sosiaaliseen kuntoutukseen ja sen onnistumiseen liittyy erityisiä näkökulmia ja erityisiä kysymyksiä (laki, organisaatiot, ammatillaiset, kokemusasiiantuntijat, tutkimus, poliittinen päätöksenteko jne.). Eräs olennainen asia on onnistumiseen kytkeytyvä aikakäsitys. Aika voidaan ymmärtää lineaarisesti, prosessimaisesti ja ihmisen koko elämään kiinnittäväksi (Peltomaa 2005, Matinvesi 2010, Iwama ym.2009). Jotkin tavoitteet voidaan määritellä suhteessa lineaariseen aikakäsitykseen ja ajan jakamiseen, mutta toisia ei voi.

Olenaisinta onnistumisessa kuitenkin on, että kuntoutuksen sosiaalipoliittiseen implementointiin liittyy riskejä. Ei ole yhdentekevää, kuinka kuntoutus muotoutuu toiminnaksi tuhansien ihmisten tasolla. Tällaiseen toimintaan liittyvistä riskeistä olennaisimmat ovat sosiaalisessa kuntoutuksessa pakkotavoitteisuuden riski, laadun riski ja eriarvoisuuden riski. Lyhyesti ihmisten tai ihmisryhmien alistamiseen pahimmillaan johtavia riskejä voisi kuvata myös seuraavin vastakkainasetteluin:

- Autonomian kunnioitus vs. pakkotavoitteinen ja pakkoarvoinen kuntoutus: elämönhallinnan, sosiaalisen toimintakyvyn, osallisuuden määrittäminen toimintatavoissa keinoin, joita kuntoutujat eivät koe omikseen.

- Hyvä laatu läpi järjestelmän vs. eri laatu eri ryhmille: jos eri ryhmille järjestetään eri tavoin rahoitettua ja tuotettua kuntoutusta, on olennaista kysyä, saavatko esimerkiksi vähävaraiset yhtä hyvää kuntoutusta kuin hyvätuloiset ja kuinka hyvää laatua voidaan tavoitella yhteisesti.

- Tasavertaisuuden tavoittelu vs. polarisointi: kuntoutuksella pyritään integraatioon, mutta tuotetaan erillisille ryhmille pahimmassa tapauksessa stigman, ulkopuolisuuden, alistuneisuuden ja häpeän kokemuksia.

Riskit on tärkeää tiedostaa ja tunnustaa.

Sosiaalipoliittinen kuntoutus voisi pahimmassa tapauksessa toimia erittäin alistavasti. Myös työntekijä- ja esimiestasoilla asia olisi hyvä tiedostaa.

Sosiaalisen kuntoutuksen onnistumiskuvaukset

Sosiaalialan asiantuntijapäivillä kerätyt onnistumiskuvaukset kertoivat sosiaalisen kuntoutuksen onnistumisesta. Nämä onnistumiset sisälsivät selvästi aitoja kokemuksia. Onnistumiskuvauksia palautettiin yhteensä 51 kappaletta. Näistä 28:ssa kuvattiin sosiaalisen kuntoutuksen onnistumista ja 23:ssa osallistujan omaa onnistumista. Omista onnistumiskuvauksista yli puolet liittyivät kuntoutustyössä onnistumiseen tai ammatilliseen onnistumiseen. Tämä onkin tärkeää huomata. Osallistuneet henkilöt kirjoittivat työssä onnistumisista omina onnistumisinaan. Sekä aiemman tutkimukseni (Haapakoski 2015) että palautettujen onnistumiskuvausten mukaan sosiaali- ja kuntoutusalan työntekijät voivat pitää työtään arvokkaana.

Sosiaalisen kuntoutuksen onnistumiskuvauksissa oli lukuisia erilaisia sisältöjä. Osa sisällöistä liittyi esimerkiksi työprosesseihin ja niiden kehittämiseen, osa jonkinlaisiin ammatillisesti sävyttyneisiin käsitteisiin, kuten elämönhallintaan, toimintakykyyn, voimaantumiseen ja elämänlaatuun. Kuvattiin myös asiakkaiden tai kuntoutujien tutkintojen suorittamista ja työn löytämistä. Erityistä olivat lisäksi arkeen liittyvät toiminnot, kuten kaupassa käyminen, vuorovaikutus, laskujen maksu, vuokran maksaminen ja päihteiden käytön hallinta. Erityistä oli, että joissakin kuvauksissa mainittiin tunteita ja kokemuksia, esimerkiksi elämänilo. Muutamassa kuvauksessa mainittiin, että sosiaalinen kuntoutus on epämääräistä. Tämäkin on erittäin tärkeä huomio, joka voi liittyä esimerkiksi käsitteen epämääräisyyteen käytännön tasolla.

Yhteenvedon voi sanoa, että lähes kaikissa kuvauksissa puhuttiin asiakkaita, kuntoutujista, ihmisistä. Olenaisista oli myös, että useimmat kuvaukset sisälsivät selvästi kirjoittajien omia kokemuksia, jol-

loin myös käsitys työntekijyydestä tuli kuvauksiin mukaan. Lisäksi kuvailtiin sosiaalisen kuntoutuksen tapahtumia ja vaiheita, joissa ikään kuin edettiin ikävästä tilanteesta hyvään suuntaan. Kuvaukset herättivät aivan erityisesti pohtimaan kysymystä siitä, miten sosiaalinen kuntoutus oikeastaan voidaan määritellä. Sosiaalisen kuntoutuksen onnistuminen ja itse kuntoutus näytti ainakin kiinnittyvän sekä ihmisen erillisyyteen ja toisista irrottautumiseen että yhteyden muodostumiseen itseen ja toisiin.

Erityisesti prosessin kuvauksissa tuli esiin asioita, jotka voivat kertoa yhteiskunnan muihin osapuoliin kiinnittymisestä. Kuvauksissa mainittiin vuokra- ja raha-asioiden hoitaminen, työllistyminen, tutkinnon suorittaminen, laskujen maksamisen ja kaupassa käymisen onnistuminen, toisiin kohdistuvan aggressiivisen käyttäytymisen väheneminen, eristäytymisen ja päihiteidenkäytön väheneminen. Näihin asioihin liittyy ainakin implisiittisesti toisia osapuolia. Samalla voitaisiin ajatella, että tällaiset kuvaukset voivat ilmentää yhteiskunnan vastuullisena aikuisena jäsenenä toimimisen normeja (esim. Juhila 2008) tai jonkinlaisia yhteiskuntakelpoisuutta. Silti onnistumisen tapauksessa kyse voi olla myös aidosti paremmasta tilanteesta, jossa onnistuminen näkyy aiempien heikompien ja nykyisten parempien sosiaalisten yhteyksien erona ja esimerkiksi aitoa iloa tuottavana asiana. Tätä asiaa valaisee aineistoesimerkki, jossa lopputuloksena kerrotaan jonkinlaisesta elämänilosta: *”Nuori nainen onnistui tulemaan ulos kuorestaan ja löytämään jälleen elämänilon useiden vuosien eristäytymisen jälkeen.”*

Samalla kuvauksissa oli jotakin sellaista, mitä voisi kuvailla irtaantumiseksi. Jossakin kuvauksessa puhuttiin esimerkiksi siitä, että asiakas käy nykyisin kertomassa kuulumisia. Asiakas voi irtaantua työskentelystä. Lisäksi käytettiin termejä voimaantumisesta, oikeutuksesta, oma-aloitteisuudesta ja toimintakyvystä. Erään työntekijän asiakkaalle oli tullut omakohtainen kokemus oikeutuksesta palveluihin ja kokemus elämänlaadun paranemisesta sekä toisen asiakkaalle ymmärrys itsensä arvostamisesta. Tällaisesta irtaantumisesta

ta ja erillisyydestä voi kertoa seuraava lyhyt onnistumiskuvaus: *”Kun ihminen alkaa ymmärtää olevansa merkittävä myös itselle muiden lisäksi.”*

Näissä kuvauksissa sosiaalisen kuntoutuksen onnistumisista kertoivat työntekijät. Kyse on kuitenkin työntekijöiden sellaisesta näkökulmasta, jossa tärkeää on asiakkaiden tai kuntoutujien onnistuminen. Tämän kuvaustavan perusteella sosiaalisen kuntoutuksen toimintatavat tuottavat onnistuessaan kuntoutujien onnistumisia. Toimintatapoihin liittyvän onnistumistiedon tulisi olla totta asiakastasolla (vrt. Heikkilä & Rauhala 2015, 7).

Johtopäätös: Onnistuminen sisältää vapautumista, kiinnittymistä sekä eettisten riskien tunnustamista

Millainen on yksilötason onnistumisen suhde tuhansien ihmisten tasoiseen onnistumiseen? Eräs asia, mitä ei onnistumiskuvauksissa suoraan käsitelty, liittyy sosiaalisen kuntoutuksen järjestämiseen osana sosiaalipolitiikkaa ja järjestämisen eettisiin uhkiin. Jos sosiaalisen kuntoutuksen onnistuminen on sidoksissa aitoon kuntoutujien onnistumiseen, merkittäviä uhkia kuntoutuksen toimeenpanossa ovat erityisesti voimakas pakkotavoitteisuus ja pakkoarvoisuus. Pakkotavoitteinen kuntoutus on sellaista, jossa kuntoutujien asemaan joutuvien ihmisten omilla tavoitteilla ei ole väliä ja heidät alistetaan toimenpitein tai manipuloiden muiden asettamien tavoitteiden mukaiseen toimintaan. Työelämäkuntoutuksessa kysymys on erityisen relevantti olosuhteissa, joissa palkkatyötä ei oikeasti ole tarjolla kaikille (vrt. myös Haapakoski 2012).

Kuntoutus voi sisältää pakottamista toisen osapuolen, kuten instituution, tavoitteiden mukaiseen malliin. Tämä voi olla alistavaa myös niille työntekijöille, jotka eivät hyväksy tällaista toimintatapaa. Pakkoarvoisuudessa arvot eivät ole todellisuudessa jaettuina, vaikka niin esitettäisiin – käytännössä esimerkiksi kaikkea työtä ja materiaa ei ole jaettu yhteisesti.

Eettisiä uhkia liittyy myös kuntoutuksen laatuun ja ihmisryhmien erotteluun. Onkin

tärkeää arvioida, onnistutaanko kuntoutuksen laadussa kauttaaltaan. Saavatko rikkaat ja köyhät tai työlliset ja työttömät hyvää kuntoutusta varallisuudesta riippumatta? Sosiaalinen kuntoutus ei onnistu kovin hyvin, jos tuloksena on väestötasolla huonoa, esimerkiksi paljon yksipuolisesti määriteltyä ja pakollista, kuntoutusta toimeentulotukea hakeville ja samaan aikaan runsaasti vapaaehtoisia kuntoutuksuotoja hyvin toimeen tuleville.

Kuntoutukseen on ajoittain yhdistetty liberaaleja käsityksiä ja vapauden arvo. Vapaus on jotakin, joka liittyy esimerkiksi kuntoutujakansalaisen autonomiaan suhteessa ammattilaisviranomaisiin (esim. Dougherty 1991). Voidaan pohtia myös mahdollisuutta yhteiskunnassa toimimiseen ja päätöksentekoon (esim. Mäntysaari 1983, 195). Sosiaalihuollon yhteydessä ammattilaisten asema heikoista huolehtimisessa voi olla korostunut (vrt. Kröger 2014). On kuitenkin huomionarvoista, että huonot käytännöt voivat olla alistavia myös työntekijöille. Vapaus voidaan ottaa lähtökohdaksi sosiaalihuollon mukaiseen sosiaaliseen kuntoutukseen, mutta olisi hyvä huomata, ettei vapautta voi rikkoa järjestelmätasoisessa toimenpiteiden keksimisessä ja kehittämisessä. Sosiaalihuollon eräs arvo on kollektiivinen huolenpito, sosiaalisessa kuntoutuksessa korostuu myös vapaus. Tämä ei tarkoita tässä yhteydessä esimerkiksi puoluepoliittista liberalismia vaan filosofisesti ymmärrettävää inhimillisen elämän ja kokemuksen osatekijää.

Sosiaalisen kuntoutuksen onnistumisen arviointi on tärkeää. On hyvä pitää mielessä, että vain yhdellä tavalla mitattuna, esimerkiksi ainoastaan lomakkeita täyttämällä ja subjektiivisia käsityksiä kartoittamalla, saadaan onnistumisesta esiin vain osa. Erityisen turmiollista olisi tuomita naiiviksi tosiasia, että sosiaalisen kuntoutuksen onnistuminen liittyy siihen, kuinka kuntoutus järjestetään osana sosiaalipoliittikkaa, mitä sen aikana ja sen jälkeen todella tapahtuu. Epäonnistumiset, pakottavuus ja pakkoarvoisuus olisi saatava julkisuuteen. Hiljaisille kuntoutujille ja työntekijöille ei saisi rakentaa pelotteita ilmaisunvapauden esteiksi. Pitäisi aktiivisesti rakentaa

mekanismeja, joilla saatetaan julkisiksi organisaatioiden, palvelujen järjestämistapojen ja kuntoutusmarkkinoiden kaikki sellaiset toimintatavat, jotka tuottavat alisteisia asemia. Hyvien käytäntöjen kerääminen ei riitä.

Sosiaalisen kuntoutuksen ja sen onnistumisen mahdollistaminen vaatiikin yhtäaikaista arvostamista, vaikka tällainen vastakohtaisuus on usein nähty esimerkiksi filofiassa ongelmallisena (Airaksinen 1994, 130–141). Sosiaalisen kuntoutuksen onnistumiseen liittyy kuntoutukseen usein kiinnittyvää liberaalia vapautumista ja sosiaalihuoltoon usein liitettyä huolenpitoa ja yhteiskuntaan kiinnittymistä. Avoin puhe eettisistä riskeistä on tärkeää, mutta samalla täytyy muistaa niitä, jotka eivät kykene puhumaan tai ovat alistuneita ja alistettuja. Ehkä sosiaalisen kuntoutuksen tulisi hyljeksiä avoimesti yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntariippuvaista väkivaltaa, alistamista ja pakottamista sekä puolustaa aktiivisesti yksilö- ja yhteisökohtaisia ihmisenä elämisen monipuolisia mahdollisuuksia.

Onnistumista ei voida edistää riittävästi kuntoutustoiminnan, hyvien käytäntöjen, tutkimuksen tai edes demokratiakeskeisen deliberatiivisen arviointitutkimuksen keinoin (viimeisimmästä esim. Greene 2006, 135). Sosiaalisen kuntoutuksen onnistuminen ja kuntoutuksen toimeenpano ja kehittäminen vaativat tällä hetkellä avoimempaa epäkohtien esiin tuomista.

Kiitos kaikille onnistumiskuvauksen lahjoittaneille.

Kaisa Haapakoski, YTT, yliopistonlehtori (ma.), Tampereen yliopisto, Porin yksikkö. 1.8.2016 alkaen tutkijatohtori Jyväskylän yliopistossa.

Kirjallisuus

- Airaksinen T (1994) Arvojen yhteiskunta, erään taistelun kuvaus. WSOY, Porvoo, Helsinki, Juva.
- Curtis RS (1998) Values and Valuing in Rehabilitation. *Journal of Rehabilitation* 64, 1, 42–47.
- Day A, Ward T (2010) Offender Rehabilitation as a Value-Laden Process. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 54, 3, 289–306.
- Dougherty CJ (1991) Values in Rehabilitation: Hap-

- piness, Freedom and Fairness. *Journal of Rehabilitation* 57, 1, 7–12.
- Emener WG (1991) Empowerment in Rehabilitation. An empowerment Philosophy for Rehabilitation in the 20th Century. *Journal of Rehabilitation*, 57, 4, 7–12.
- Graeber D (2015) *The Utopia of Rules. On Technology, Stupidity, and the Secret Joys of Bureaucracy*. Melville House, Brooklyn, London.
- Greene J C (2006) Evaluation, Democracy and Social Change. Teoksessa: I.F. Shaw, J.C. Greene, M.M. Mark (toim.) *The Sage Handbook of Evaluation*. Sage, London, Thousand Oaks, New Delhi, 118–140.
- Haapakoski K (2012) Työhönkuntoutuksen vaikeus ja mahdollisuudet. Teoksessa: M Strömberg-Jakka, T Karttunen (toim.) *Sosiaalityön haasteet, tukea ammattilaisten arkeen*. PS-kustannus, Jyväskylä, 212–231.
- Haapakoski K (2015) Hyvä kuntoutustutkimustyössä. Abduktiivinen tutkimus kuntoutustutkimustyön hyväksikäytöksellisistä ristiriidoista. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 534. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Haimi T, Hurme J (2007) Sosiaalisen kuntoutuksen käsite 1950-luvulta nykypäivään. Käsitehistoriallinen tarkastelu sosiaalisen kuntoutuksen käsitteestä. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Heikkilä R, Rauhala M (toim.) (2015) *Onnistuminen – RAI-vertailukehittäminen 15 vuotta Suomessa*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportteja 9, THL, Helsinki.
- Hirvonen H (2014) *Habitus and Care. Investigating Welfare Service Workers' Agency*. *Studies in Education, Psychology and Social Research* 497. University of Jyväskylä, Jyväskylä.
- Hyttinen M, Kesä M (2016) Työnäyte parantaisi työttömän asemaa työnhakijana. Blogikirjoitus 13.4.2016. Saatavilla: <http://www.sitra.fi/blogi/tyoelaman-taitekohdat/tyonayte-parantaisi-tyotoman-asemaa-tyonhakijana> (viitattu 21.4.2016).
- Iwama M, Thomson N, Macdonald R (2009) The Kawa model: The power of culturally responsive occupational therapy. *Disability and Rehabilitation*, 31, 14, 1125–1135.
- Juhila K (2008) Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka. Teoksessa: A Jokinen, K Juhila (toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Vastapaino, Tampere, 48–81.
- Kananoja A (2012) Sosiaalinen kuntoutus ja sosiaalihuollon uudistuksen suunta. *Kuntoutus* 4, 35–40.
- Kröger T (2014) *Yli-ikäinen sosiaalihuolto*. Teoksessa: R Haverinen, M Kuronen, T Pösö (toim.) *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus*. Vastapaino, Tampere, 25–41.
- Loisel P, Falardeau M, Baril R, José-Durand M, Langley A, Sauvé S, Gervais J (2005) The values underlying team decision-making in work rehabilitation for musculoskeletal disorders. *Disability and Rehabilitation*, 27, 10, 561–569.
- Matinvesi S (2010) *Prosessin ja ajoittamisen ongelmat kuntoutuksessa – ICF:n tulkintaa*. Lapin yliopisto-kustannus, Rovaniemi.
- Miettinen S (2011) *Muutoksen mahdollisuus Suomen kuntoutusjärjestelmässä*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Mäkelä M (2015) *Yksityisestä tiedosta kohti avointa tietoa*. Teoksessa: R Heikkilä, M Rauhala (toim.) *Onnistuminen – RAI-vertailukehittäminen 15 vuotta Suomessa*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportteja 9, THL, Helsinki, 20–23.
- Mänttari-van der Kuip M (2015) *Work-Related Well-Being among Finnish Frontline Social Workers in an Age of Austerity*. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 524. University of Jyväskylä, Jyväskylä.
- Mäntysaari M (1983) *Political Resources of Severely Handicapped*. Teoksessa: P Rissanen (toim.) *Social Functioning Ability*. Report of the International Seminar on Social Rehabilitation held at the University of Tampere, June 6–8, 1983. Working Papers No 5. Tampereen yliopisto, sosiaalipoliittikan laitos, Tampere, 195–199.
- Peltomaa M (2005) *Kuntoutumisvalmius tarpeenmukaisen mielenterveyskuntoutuksen suunnittelun perustana*. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 49. Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Prior WJ (1991) *Virtue and Knowledge. An Introduction to Ancient Greek Ethics*. Routledge, London & New York.
- Pulkki J (2012) *Aluetason kuntoutusjärjestelmä*. Rakente, organisaatio ja toiminta palvelujen saatavuuden näkökulmasta. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Rajavaara M, Karjalainen V (2012) *Sosiaalinen kuntoutus lakisääteiseksi – mikä muuttuu?* *Kuntoutus* 4, 3–4.
- Rissanen P (1983) *Johdanto*. Teoksessa: P Rissanen (toim.) *Social Functioning Ability*. Report of the International Seminar on Social Rehabilitation held at the University of Tampere, June 6–8, 1983. Working Papers No 5. Tampereen yliopisto, sosiaalipoliittikan laitos, Tampere, 1–19.
- Rissanen P, Pulkki J (2013) *Kuntoutus lukuina*. Kuntoutuspalvelujen käyttö yhden sairaanhoitopiirin alueella. Teoksessa: U Ashorn, I Autti-Rämö, J

- Lehto, M Rajavaara (toim.) Kuntoutus muuttuu – entä kuntoutusjärjestelmä? Kelan tutkimusosasto, Helsinki, 78–91.
- Siebert R, Ward T, Levack, W, McPherson K (2007) A Good Lives Model of clinical and community rehabilitation. *Disability and Rehabilitation* 29, 20–21, 1604–1615.
- Sihvola J (1998) Aristotelismi, liberalismi ja hyvinvointivaltio. Teoksessa: E Kemppainen, M Mäntysaari (toim.) Aristoteles, Rawls ja sosiaalipolitiikka. Keskustelua hyvinvointivaltion peruskysymyksistä eurooppalaisten ajatteluperinteiden valossa. Stakes, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Raportteja 223, Helsinki, 27–46.
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- TEM (2016) Hallituksen yrittäjyyspaketti ja työllisyyspaketti tukevat kasvua. Työ- ja elinkeinoministeriön tiedotteet 12.4.2016. Saatavilla: https://www.tem.fi/tyo/tiedotteet_ty?89506_m=120290 (Viitattu 21.4.2016).

Ilmoita Kuntoutus-lehdessä

Haetko lisänäkyvyyttä toiminnallesi?
Ilmoita lehdessämme!

Kaikki hinnat koskevat väri-ilmoituksia:

1/1 sivu (176x250 mm): 200 euroa

½ sivua, (88 x 125 mm): 120 euroa

¼ sivua (44 x 62 mm): 100 euroa

Lisätietoja: timo.korpela@kuntoutussaatio.fi / p. 044 781 3128